

College voor Examens

NEDERLANDS VWO (4F)

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN 2016
NADER VASTGESTELD

Versie **juni 2015**

Inhoud

Voorwoord	6
Verantwoording	7
1 Examenstof van centraal examen en schoolexamen	11
2 Specificatie van de globale eindtermen voor het CE	12
Domein A: Leesvaardigheid	12
Domein D: Argumentatieve vaardigheden	13
3 Het centraal examen	15
3.1 Zittingen centraal examen	15
3.2 Vakspecifieke regels centraal examen	15
3.3 Hulpmiddelen	15
Bijlage 1. Examenprogramma Nederlandse taal en literatuur havo/vwo	16
Bijlage 2 Referentieniveau 4F Lezen zakelijke teksten	18
Bijlage 3 Referentieniveau 3F Lezen zakelijke teksten	19
Bijlage 4 Voorbeeld- en oefenexamen havo en vwo	20

© 2015 College voor Examens, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voorwoord

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Examens (CvE) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan de syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computereexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2016. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2017 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld.

Het CvE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs.

In de syllabi 2016 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2015 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel en blauw gemarkeerd. Er zijn diverse vakken waarbij de syllabus 2016 geen inhoudelijke veranderingen heeft ondergaan.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@cve.nl of aan CvE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Examens,
Drs. P.J.J. Hendrikse

Verantwoording

Opdracht en achtergrond

De syllabuscommissie Nederlands havo en vwo 2015 kreeg van het College voor Examens de volgende opdracht:

"Het aanpassen van de twee syllabi Nederlands havo en vwo in het kader van de volgende veranderingen van het centraal examen leesvaardigheid per 2015:

- De langere tekst met vragen van het huidige examen blijft gehandhaafd; in plaats van de huidige samenvattingsopdracht worden enkele kortere teksten met vragen op niveau 3F voor havo en 4F voor vwo opgenomen.
- Het *Subdomein A3: Samenvatten* wordt binnen deze opzet door middel van open en gesloten vragen getoetst.
- Aandachtspunt bij het voorgaande is de omschrijving bij dit onderdeel (Samenvatten) in het referentiekader voor zowel havo als vwo. In hoeverre kan hieraan tegemoet gekomen worden binnen het kader van het centraal examen?

Het opnemen van een voorbeeldexamen per schoolniveau in beide syllabi, die een illustratie vormen van de veranderingen in het centraal examen Nederlands per 2015".

De achtergrond van deze opdracht formuleerde het College voor Examens als volgt: "Door de verscherpte uitslagregels (2012, kernvakkenregeling 2013) en de invoering van het referentiekader taal (2014 in VO en MBO1) is een betrouwbaar centraal examen belangrijker dan ooit, en vormt ook transparantie als het gaat om vergelijkbaarheid van niveaus over de onderwijssectoren heen een belangrijk aandachtspunt. Het CvE acht het daarom van groot belang om (los van een eventuele invoering van een centraal examen schrijfvaardigheid) te werken aan een aangepaste vorm van het centraal examen Nederlands leesvaardigheid havo en vwo, met als doel voor 2015 een centraal examen aan te kunnen bieden dat aan de grootst mogelijke kwaliteitseisen voldoet. Daarom wordt de vigerende samenvattingsopdracht vervangen door een toetsgedeelte, waarmee vanwege de grotere samenhang met het andere toetsgedeelte een hogere toetsbetrouwbaarheid te bereiken is. Het referentiekader taal wordt tevens op een transparante manier getoetst, die vergelijkbaar is over de onderwijssectoren heen".

Werkwijze en resultaat

De syllabuscommissie heeft uitvoerig gesproken over een juiste aanpassing van de specificatie van de eindterm in subdomein A3 van het examenprogramma Nederlands havo en vwo, en over verschillende voorstellen ter concretisering van deze veranderingen in de vorm van examenvragen en voorbeeldexamens. Daarbij is voor haar een belangrijk uitgangspunt geweest dat toetsing van de vaardigheid in het samenvatten in de nieuwe centrale examens havo en vwo een duidelijk herkenbaar element zou blijven.

Het resultaat is drieërlei:

- een aangepaste syllabustekst voor subdomein A3 (Samenvatten);
- een typologie van samenvattingsopgaven, waaronder nieuwe typen;
- voorbeeldexamens Nederlands voor havo en vwo met meerdere teksten met vragen, waaronder samenvattingsopgaven.

Aangepaste syllabustekst

---

¹ Ten tijde van het opstellen van de opdracht voor de syllabuscommissie was nog niet bekend dat de prestatie-eisen die voortvloeien uit het referentiekader taal met één jaar zouden worden uitgesteld, zie brief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 19 december 2012.

Door de invoering van de referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands vmbo, havo en vwo zullen vanaf het examenjaar 2015 de prestatie-eisen die voortvloeien uit de referentieniveaus taal mede bepalend zijn voor de normering. Hierover worden scholen door het CvE apart geïnformeerd.

De oude syllabustekst voor subdomein A3 (Samenvatten) luidt als volgt:

De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten

- de kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten, d.w.z. reduceren tot de hoofduitspraak of hoofduitspraken met bijbehorende ondersteuning of (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
- de maximale omvang van de samenvatting is ongeveer 10 % van de oorspronkelijke tekst;
- de samenvatting moet een goed geformuleerde tekst zijn die los van de uitgangstekst te begrijpen valt; dit impliceert een eigen redactie met mogelijk een andere ordening dan de uitgangstekst, waarin echter wel plaats is voor woorden en zinswendingen uit de uitgangstekst.

De aangepaste syllabustekst voor subdomein A3 (Samenvatten) luidt als volgt:

De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten:

- de kandidaat kan teksten en tekstgedeelten reduceren tot de hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
- de kandidaat kan informatie uit teksten en tekstgedeelten (her)ordenen tot hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
- de kandidaat kan beoordelen of een gegeven samenvatting de hoofduitspraak of hoofduitspraken van de tekst of het tekstgedeelte bevat met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken.

De elementen uit de oude syllabustekst die vervallen zijn, hebben betrekking op de opdracht tot het zelfstandig samenvatten van een langere tekst, en zijn daarom tegelijk met deze opdracht komen te vervallen.

De nieuw toegevoegde elementen hebben betrekking op de samenvattingsopgaven zoals die deel zullen gaan uitmaken van de nieuwe centraal examens havo en vwo per 2015.

Typologie van samenvattingsopgaven

De opgaven waarmee samenvatten getoetst kan worden, zijn hieronder geordend volgens de drie elementen van de nieuwe specificatie bij subdomein A3. De lijst is niet uitputtend.

Reduceren tot hoofduitspraak of hoofduitspraken

- Wat is de hoofdgedachte van tekst x?
- Wat is de hoofdgedachte van tekstdeel x?
- Vat het standpunt samen dat de auteur inneemt in alinea x tot en met y. (zie opgave 7 voorbeeld /oefenexamen vwo)
- Wat is de hoofdvraag waarop tekst x een antwoord probeert te geven? (zie opgave 18 voorbeeldexamen havo)
  - A
  - B
  - C
  - D
- Maak een samenvatting van alinea x. (zie opgave 22 in voorbeeld /oefenexamen havo)
- Maak een samenvatting van de tekst in maximaal X woorden, waarin duidelijk wordt (de aandachtspunten hieronder zijn voorbeeldmatig)
  - wat de directe aanleiding is voor het schrijven van de tekst
  - welke zorg wordt uitgesproken
  - welke conclusie wordt getrokken. (zie opgave 28 voorbeeld /oefenexamen havo)
- Maak een beknopte samenvatting van maximaal X woorden van de tekst. (zie opgave 30 voorbeeld /oefenexamen vwo)

NB: de laatstgenoemde twee vraagtypen komen alleen voor bij de kortere teksten. Het eerste (geleide) type van deze twee ligt het meest voor de hand voor havo, het tweede (ongeleide) type voor vwo.

Ordenen van informatie

- Vul op basis van alinea x tot en met y het onderstaande argumentatieschema aan. (zie opgave 32 voorbeeld / oefenexamen vwo)

Beoordelen van samenvattingen

- Welke van de onderstaande beweringen hoort (niet) in een samenvatting van tekst x thuis? / Welke zinnen zouden (niet) opgenomen moeten worden in een samenvatting van tekst x? (zie opgave 19 voorbeeld / oefenexamen vwo)
- Welke van de onderstaande samenvattingen geeft de hoofdgedachte / gedachtegang / inhoud van de tekst het beste weer. (zie opgave 25 voorbeeld / oefenexamen havo)
  - A
  - B
  - C
  - D

Toelichting op de samenvattingsopgaven

Het Referentiekader Taal stelt op niveau 3F (corresponderend met eind havo) met betrekking tot samenvatten de volgende eis aan de leerling: "Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen".

Op niveau 4F (corresponderend met eind vwo) luidt de eis: "Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt". (Zie Lezen zakelijke teksten, onder Kenmerken van de taakuitvoering).

De laatste twee vraagtypen onder *Reduceren tot hoofduitspraak of hoofduitspraken* maken het mogelijk ook in de nieuwe centraal examens het zelfstandig samenvatten van een kortere tekst te toetsen. De overige vraagtypen vormen een indirecte toetsing van de vaardigheid in het samenvatten (*Beoordelen van samenvattingen*) of vormen een toetsing van een aspect van die vaardigheid.

Voor de toetsing van het zelfstandig samenvatten van een langere tekst is men in de toekomst aangewezen op het schoolexamen.

Met de huidige samenvattingsopdracht vervalt ook de aftrekregeling voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik bij het uitvoeren van die opdracht. Dit is een gevolg van de noodzaak tot een betrouwbaarder en transparanter examen. Hierbij moet worden bedacht dat het centraal examen Nederlands leesvaardigheid beoogt te toetsen, en geen schrijfvaardigheid. Natuurlijk geldt voor alle uitwerkingen van opgaven dat zij begrijpelijk geformuleerd moeten zijn, zie ook vakspecifieke regels.

Voorbeeld- en oefenexamens Nederlands

De voorbeeldexamens zoals opgenomen in de syllabi 2015 zijn licht herzien en zijn nu ook geschikt om als oefenexamens te dienen, zie bijlage 4.

Wat de teksten betreft, gaat het om één lange tekst (vergelijkbaar met de huidige eerste examentekst), en een aantal kortere teksten.

Wat de vragen betreft, gaat het om de huidige typen vragen zoals die ook in de examens van voorgaande examenjaren bij subdomein A1 en A2 voorkomen, en voor de samenvattingsopgaven (subdomein A3) gaat het om vragen zoals die hierboven zijn geschetst.

Deze voorbeeldexamens dienen slechts ter illustratie van de komende veranderingen in het centraal examen Nederlands voor havo en vwo, en zijn niet bedoeld als oefenexamen. De voorbeeldexamens zullen vóór 2014 geschikt worden gemaakt als oefenexamen en als zodanig worden gepubliceerd op www.cve.nl.

De inrichting van het centraal examen per ~~vanaf~~ **examenjaar 2015**

De zittingsduur van het centraal examen Nederlands voor havo en vwo blijft gelijk aan de huidige (3 uur).

De opgaven in het examen zullen betrekking hebben op ten minste drie teksten met een omvang van in totaal 3200-3800 woorden, waaronder ten minste één langere tekst, vergelijkbaar met de huidige eerste examentekst.

Als gevolg van de verandering in de toetsing van subdomein A3 ~~zijn vervallen~~ de vakspecifieke regels met betrekking tot de samenvatting ~~in examenjaar 2015 komen te vervallen~~, inclusief de aftrekgeregeling voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik. In lijn met het besluit van de staatssecretaris² komt in examenjaar 2016 hiervoor een aftrekgeregeling voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, zoals eerder bij de grote samenvattingsopdracht gebruikelijk was, in de plaats. Deze aftrekgeregeling behelst dat er voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, waaronder spelfouten, bij alle antwoorden in het centrale examen van de kandidaten op open vragen scorepunten in mindering worden gebracht. Over de details van deze aftrekgeregeling worden scholen via de septembermededeling over 2016 op de hoogte gesteld. ~~De vakspecifieke regels met betrekking tot de tekst met vragen blijven gehandhaafd en gelden nu voor alle opgaven bij de teksten.~~

Invoering van de referentieniveaus taal in de centrale examens

Door de invoering van de referentieniveaus taal in de centrale examens Nederlands vmbo, havo en vwo zullen vanaf het examenjaar 2015 de prestatie-eisen die voortvloeien uit de referentieniveaus taal mede bepalend zijn voor de normering. ~~Hierover worden scholen door het CvE aan het begin van het schooljaar 2013-2014 apart geïnformeerd.~~ Hierover zijn scholen via een brief van 14 augustus 2013 door het CvE geïnformeerd.

² Zie hiervoor de brief aan de Tweede Kamer van 23 juni 2015.

1 Examenstof van centraal examen en schoolexamen

Het centraal examen heeft betrekking op domein A en domein D voor zover het analyseren en beoordelen betreft.

Het CvE stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast. Het CvE maakt indien nodig een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen.

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Bij de uitvoering van het examenprogramma vwo wordt referentieniveau 4F in acht genomen.

2 Specificatie van de globale eindtermen voor het CE

Domein A: Leesvaardigheid

Onderwerp van de teksten

De kandidaten lezen teksten over onderwerpen van maatschappelijke aard. De teksten voor de vwo-kandidaten zijn over het algemeen qua inhoud van een hogere abstractiegraad dan de teksten voor de havokandidaten.

Tekstkenmerken

De teksten zijn complex en de structuur is niet altijd onmiddellijk duidelijk. De teksten die aan de vwo-kandidaten worden aangeboden zijn over het algemeen qua zinsbouw en woordkeuze ingewikkelder dan de teksten voor de havokandidaten.

Tekstsoorten

De kandidaten lezen informatieve, beschouwende en betogende teksten uit kranten en tijdschriften.

Opdrachten

De vragen en opgaven die aan de vwo-kandidaten worden voorgelegd, zijn over het algemeen complexer dan de vragen en opgaven die aan de havokandidaten voorgelegd worden.

Subdomein A1: Analyseren en interpreteren

1 De kandidaat kan:

- vaststellen tot welke tekstsoort een tekst of tekstgedeelte behoort;
  - de kandidaat kan vaststellen of een tekst of tekstgedeelte uiteenzettend, beschouwend of betogend is;
  - bij uiteenzettende teksten of tekstgedeelten wordt objectief uitleg gegeven, worden indelingen aangeduid en worden samenhangen en processen verduidelijkt; bij beschouwende teksten of tekstgedeelten worden interpretaties, verklaringen en opinies ter overweging aangeboden; bij betogende teksten of tekstgedeelten wordt een beargumenteerd standpunt ingenomen;
  - de kandidaat kan het schrijfdoel van een tekst of tekstgedeelte vaststellen;
  - corresponderende schrijfdoelen bij uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten zijn respectievelijk: informeren/uiteenzetten, ter overweging aanbieden en overtuigen / tot actie aanzetten; deze schrijfdoelen kunnen in combinatie met elkaar voorkomen. De kandidaat kan dan vaststellen wat het belangrijkste schrijfdoel is, c.q. vaststellen of de tekst / het tekstgedeelte voornamelijk een uiteenzettend, beschouwend of betogend karakter draagt.
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
  - de kandidaat kan onderwerpen en hoofdgedachten van gehele teksten en tekstgedeelten aanwijzen of parafaseren voor zover expliciet aanwezig en verwoorden voor zover impliciet aanwezig
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
  - de kandidaat kan inhoudelijke en functionele relaties benoemen die ex- of impliciet tussen tekstonderdelen aanwezig zijn;
  - inhoudelijke en functionele relaties zijn bijvoorbeeld:
    - verwijzingsrelaties;
    - de relatie van oorzaak-gevolg;
    - de relatie doel-middel;
    - de relatie van stelling-argument-subargument;
    - de relatie van algemene uitspraak-toelichting

- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur;
- standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden;
  - de kandidaat kan standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden conform de eindterm onder domein D.
- argumentatieschema's herkennen
  - de kandidaat kan argumentatieschema's herkennen conform de eindterm onder domein D.

Subdomein A2: Beoordelen

- 2 De kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen.
- de kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen conform de eindterm onder D.

Subdomein A3: Samenvatten

- 3 De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten:
- de kandidaat kan teksten en tekstgedeelten reduceren tot de hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
  - de kandidaat kan informatie uit teksten en tekstgedeelten (her)ordenen tot hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
  - de kandidaat kan beoordelen of een gegeven samenvatting de hoofduitspraak of hoofduitspraken van de tekst of het tekstgedeelte bevat met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken.

Domein D: Argumentatieve vaardigheden

6. De kandidaat kan een betoog:
- analyseren:
    - de kandidaat kan standpunten en argumenten identificeren en interpreteren;
    - de kandidaat kan objectieve en subjectieve argumenten onderscheiden:
      - objectieve argumenten:
op basis van controleerbare feiten, onderzoeksbevindingen.
      - subjectieve argumenten:
op basis van vermoedens of vooropgezette meningen, levensbeschouwelijke overtuigingen en waardeoordelen.
    - de kandidaat kan de volgende argumentatieschema's herkennen:
      - oorzaak en gevolg;
      - overeenkomst en vergelijking;
      - voorbeelden;
      - voor- en nadelen;
      - kenmerk of eigenschap.
  - beoordelen:
    - de kandidaat kan een betoog op aanvaardbaarheid beoordelen op basis van:
      - consistentie van gebruikte argumenten;
      - controleerbaarheid van feiten en argumenten;
      - correct gebruik van argumentatieschema's en discussieregels.
    - de kandidaat kan drogredenen herkennen en vermijden in de eigen argumentatie:
      - drogreden: een onjuist gebruik van een argumentatieschema of discussieregel;
      - onjuist gebruik van een argumentatieschema:
        - onjuist beroep op causaliteit;
        - het maken van een verkeerde vergelijking;

- de overhaaste generalisatie;
- de cirkelredenering.
- onjuist gebruik van een discussieregel:
  - de persoonlijke aanval;
  - het ontduiken van de bewijslast;
  - het vertekenen van een standpunt;
  - het bespelen van publiek;
  - het autoriteitsargument.

- zelf opzetten en presenteren, schriftelijk en mondeling:
  - de kandidaat kan materiaal verzamelen en ordenen voor het opzetten van een betoog;
  - de kandidaat kan een betoog op adequate wijze structureren en presenteren:
    - adequaat:
      - met een duidelijk standpunt dat voorzien is van argumenten;
      - met voldoende objectieve argumenten;
      - voldoende consistent en controleerbaar;
      - met vermindering van drogredenen.

3 Het centraal examen

3.1 Zittingen centraal examen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl.

3.2 Vakspecifieke regels centraal examen

Voor het vak Nederlands gelden bij het centraal examen de volgende vakspecifieke regels:

Tekst met vragen

1 Bij de beoordeling van antwoorden op open vragen worden, gelet op de aard van de opgaven, geen punten afgetrokken voor spelfouten. Voor idiomatische en grammaticale oneffenheden geldt hetzelfde, tenzij het antwoord er minder juist of zelfs fout door wordt.

2 Bij enkele open vragen wordt aangegeven dat de kandidaat zich aan een bepaalde antwoordlengte moet houden. Indien de kandidaat bij een dergelijke vraag een antwoord geeft dat inhoudelijk *volledig* goed is en dat *strikt, dus zonder enige overschrijding*, binnen de gegeven antwoordlengte valt, wordt daarvoor een extra deelscore van 1 scorepunt toegekend.

3 Voor alle open vragen met een maximum aantal woorden geldt: indien een kandidaat een vraag herhaalt alvorens hij/zij tot een antwoord komt, worden de woorden tot aan het eigenlijke antwoord (conform het beoordelingsmodel) niet meegeteld.

De vakspecifieke regels voor 2016 worden herzien en in lijn gebracht met het besluit van de staatssecretaris om een aftrekregeling in te voeren bij antwoorden op open vragen voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, zoals eerder bij de grote samenvattingsopdracht gebruikelijk was. Deze aftrekregeling behelst dat er voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, waaronder spelfouten, bij alle antwoorden in het centrale examen van de kandidaten op open vragen scorepunten in mindering worden gebracht. Over de details van deze aftrekregeling worden scholen via de septembermededeling over 2016 op de hoogte gesteld.

3.3 Hulpmiddelen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl.

Bijlage 1. Examenprogramma Nederlandse taal en literatuur havo/vwo

(Is tevens bijlage 1 behorende bij Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 29 juni 2011, nr. VO/309740)

Vooropmerking. Voor Nederlands is het examenprogramma voor vwo en havo vrijwel identiek. Alleen Subdomein E1 is verschillend voor vwo en havo.

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Mondelinge taalvaardigheid
Domein C	Schrijfvaardigheid
Domein D	Argumentatieve vaardigheden
Domein E	Literatuur
Domein F	Oriëntatie op studie en beroep.

Bij de uitvoering van het examenprogramma worden de referentieniveaus Nederlandse taal in acht genomen, bedoeld in artikel 2, onderdeel c en onderdeel d, van het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op domein A en domein D voor zover het analyseren en beoordelen betreft.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

Subdomein A1: Analyseren en interpreteren

1 De kandidaat kan:

- vaststellen tot welke tekstsoort een tekst of tekstgedeelte behoort;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur;
- standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden;
- argumentatieschema's herkennen.

Subdomein A2: Beoordelen

- 2 De kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen.

Subdomein A3: Samenvatten

- 3 De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten.

Domein B: Mondelinge taalvaardigheid

- 4 De kandidaat kan ten behoeve van een voordracht, discussie of debat (ter keuze van de school):
- relevante informatie verzamelen en verwerken;
  - deze informatie adequaat presenteren met het oog op doel, publiek en gespreksvorm;
  - adequaat reageren op bijdragen van luisteraars of gespreksdeelnemers.

Domein C: Schrijfvaardigheid

- 5 De kandidaat kan ten behoeve van een gedocumenteerde uiteenzetting, beschouwing en betoog:
- relevante informatie verzamelen en verwerken;
  - deze informatie adequaat presenteren met het oog op doel, publiek, tekstsoort en conventies voor geschreven taal;
  - concepten van de tekst reviseren op basis van geleverd commentaar.

Domein D: Argumentatieve vaardigheden

- 6 De kandidaat kan een betoog:
- analyseren;
  - beoordelen;
  - zelf opzetten en presenteren, schriftelijk en mondeling.

Domein E: Literatuur

Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

- 7 De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met een aantal door hem geselecteerde literaire werken.
- * Minimumaantal: havo 8; vwo 12 waarvan minimaal 3 voor 1880.
  - * De werken zijn oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

Subdomein E2: Literaire begrippen

- 8 De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.

Subdomein E3: Literatuurgeschiedenis

- 9 De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis, en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Bijlage 2 Referentieniveau 4F Lezen zakelijke teksten

Algemene omschrijving 4F	
Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van onderwerpen uit de (beroeps) opleiding en van maatschappelijke aard en kan die in detail begrijpen.	
Tekstkenmerken	
De teksten zijn complex en de structuur is niet altijd even duidelijk.	
Taken	
1. Lezen van informatieve teksten	Kan <i>informatieve</i> teksten met een hoge informatiedichtheid lezen, zoals lange en ingewikkelde rapporten, en gecondenseerde artikelen.
2. Lezen van instructies	Zie 3F (Bijlage 4)
3. Lezen van betogende teksten	Kan <i>betogende</i> teksten lezen, waaronder teksten met een ingewikkelde argumentatie, of artikelen waarin de schrijver (impliciet) een standpunt inneemt of beschouwing geeft.
Kenmerken van de taakuitvoering	
Begrijpen	Maakt onderscheid tussen uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten. Maakt onderscheid tussen argumenten: objectieve vs. subjectieve argumenten, en onderscheidt drogreden van argument. Herkent argumentatieschema's. Herkent ironisch taalgebruik
Interpreteren	Kan een vergelijking maken met andere teksten en tussen tekstdelen. Kan ook impliciete relaties tussen tekstdelen aangeven. Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.
Evalueren	Kan argumentatie analyseren en beoordelen. Kan een tekst beoordelen op consistentie. Kan taalgebruik beoordelen.
Samenvatten	Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.
Opzoeken	Zie 3F (Bijlage 4)

Bijlage 3 Referentieniveau 3F Lezen zakelijke teksten

Algemene omschrijving	
3F: Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	
Tekstkenmerken	
De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	
Taken	
1. Lezen van informatieve teksten	Kan <i>informatieve</i> teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.
2. Lezen van instructies	Kan <i>instructieve</i> teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.
3. Lezen van betogende teksten	Kan <i>betogende</i> teksten lezen, waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.
Kenmerken van de taakuitvoering	
Begrijpen	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofden bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogredenen en argument.
Interpreteren	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.
Evalueren	Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden, en kan de functie van deze eenheden benoemen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen. Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.
Samenvatten	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.
Opzoeken	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen, vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.

Bijlage 4 Voorbeeld- en oefenexamen havo en vwo

Als oefenexamen zijn de examens van 2015 het best geschikt, waarbij opgemerkt dient te worden dat bij deze examens de nieuwe aftrekgeregeling voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, nog niet van kracht was. Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van eerder ontwikkelde voorbeeld- en oefenexamens die gepubliceerd zijn op www.examenblad.nl.

